

KYRKIO LAGH

BRUKATT AFF GAMBLE PRAEPOSITIS

UTG. SVEN HANSSON

(Elektronisk utgåva utan bilder. Mars 1997.
Layout och sidbrytningar avviker från originalet)

OKTOBER 1987

FORSKNINGSARKIVET

901 74 UMEÅ

Tel. 090/78666571

Fax. 090/78666643

REDAKTÖRENS RADER

Forskningsarkivet ger här ut första numret i sin källserie URKUNDEN. Namnet antyder arten av de texter, som serien skall innehålla.

Arkivet äger för närvarande ett femtiotal handskriftssamlingar. Innehållet i dessa är mycket rikt och växlande. Där finns många dokument från skilda tider, som är värda en publicering för att bättre kunna nå ut till en vidare läsekrets. Inom Forskningsarkivets ram finns också ett antal forskningsprojekt. Dessa arbetsgruppers material innehåller även intressanta källor, som förtjänar att dras fram i ljuset.

Enskilda forskare med livliga kontakter med arkivet och dess arkivaliebestånd kommer också att beredas plats i serien. Av denna karaktär är den kyrkolag från tidigt 1600-tal, som här presenteras som nummer ett i serien. Det är min förhoppning, att URKUNDEN skall bli till nytta och varför inte också till en smula nöje för många läsare.

Karin Snellman

KYRKIO LAGH brukatt aff gamble praepositis.

En presentation.

Den norrländska kyrkostadga från 1600-talet, som nu publiceras, har stort intresse ur kyrko- och samhällshistorisk och etnografisk synpunkt. Den är därför förtjänt att dras fram i ljuset, särskilt i en tid då norrlandsforskning i vid mening engagerar många.

Stadgan publicerades efter en nu förlorad handskrift första gången 1809 i en kyrkorättslig handboksserie för präster, betitlad Pastoralkurs, V. Utgivare var stiftsnotarien vid Visby domkapitel Lars Hambraeus. Tryckorten var Härnösand. Stadgan har hos Hambraeus rubriken "Kyrkio Lagh, samtyckt och stadgatt aff presterskapet i Vester-Norrlanden Anno 1576". Det bör på en gång sägas, att årtalet inte är autentiskt. Stadgans innehåll gör klart, att den måste ha tillkommit flera årtionden senare. En liknande frågeställning gäller rubriken.

I Kyrkohistorisk Årsskrift 1911 fick denna Hambraeus' utgåva en andra publicering. Kyrkohistorikern och professorn Emanuel Linderholm var utgivare. Den analys denne gör av stadgans innehåll och framför allt rubrik utmynnar i slutsatsen att "Kyrkio Lagh..." som helhet är från tiden omkring 1640. Senare forskning har ifrågasatt den sena dateringen.

I uppsatsen i KÅ 1911 anför Linderholm, att han tagit del av en nu på Kungliga biblioteket i Stockholm bevarad handskrift till "Kyrkio-Lagh". Han delger dock inte någon analys och försök till tidsbestämning utifrån denna, inte heller att dess rubrik skiljer sig betydligt ifrån Hambraeus' utgåva.

På grund av en påbörjad forskningsuppgift om Byabön och byaläsning har undertecknad haft ett särskilt intresse av att komma fram till en tidsbestämning av denna stadga. Från den härleder sig nämligen byabönens uppkomst. Genom Forskningsarkivets i Umeå försorg har ovan nämnda handskrift kunnat inlånas från KB. Den visar sig vara inbunden i en volym med en hel del ytterligare handskriftsmaterial från 1600-talet och ursprungligen ha tillhört Tuna kyrkoarkiv i Medelpad. Som rubrik har denna handskrift "Kyrkio Lagh brukatt aff gamble praepositis".

En jämförelse med Hambraeus' och Linderholms utgåvor i förhållande till Tunahandskriften ger vid handen, att de innehållsligt står nära varann. Flera skäl talar dock för att Tunahandskriften är äldre och ursprungligare. Kan det gälla också själva rubriken?

Från en nu avliden väns lic-avhandling fick jag i en not en uppgift om att ytterligare en handskrift till denna "Kyrkio Lagh" skulle finnas i Universitetsbiblioteket i Uppsala. Så har visat sig vara fallet och en noggrann jämförande granskning har kunnat göras av denna Carolinahandskrift och Tunahandskriften. Jämförelsen redovisar en varierande ortografi - något som dock är mer regel än undantag emellan och även inom 1600-talstexter. Överensstämmelsen ifråga om textinnehållet är obruten, med skillnaden att Tunahandskriften är fullständig, den har några satser i slutet som saknas i Carolinahandskriften. Viktigt i vårt sammanhang är att båda har exakt samma rubrik "Kyrkio Lagh brukatt af gamble praepositis". Det styrker enligt min mening, att båda har proveniens i förhållande till Hambraeus' och Linderholms utgåvor. Oklarhet finns, om Carolinahandskriften kan i tiden ligga före Tunahandskriften. Tunahandskriften är fullständig. Det är alltså den som Forskningsarkivet i Umeå nu låter utge i tryck.

Men nu en tidsbestämning. Carolinahandskriften har en inledande notering, som är något överraskande, men som rimligen bör tas på allvar. Den är som följer (parenteserna är mina):

"Subscribebant (Översätt: Anslöto sig) Petrus Kenicius Upsaliensis (ärkebiskop, kyrkligt överhuvud för det ännu odelade ärkestiftet, till vilket Norrland hörde, död 1636), Laurentius Paulinus Gothus Strengensis (död 1646), Jonas Kylander Lincopensis (död 1630), Johannes Petri Unious Calmarensis (död 1617), Olaus Stephani Arosensis (död 1618), Petrus Jonas Wexionensis (död 1630).

Av ovanstående kan man dra två slutsatser:

- 1) Med ledning av Kalmarbiskopen Johannes Petri dödsår kan tillkomsten av "Kyrkio Lagh brukatt aff gamle praepositis" beräknas till omkring 1615. Min uppfattning är att den går tillbaka mot sekelskiftet 1600.
- 2) "KyrkioLagh brukatt aff gamle praepositis" fick ett godkännande av hela det dåvarande episkopatet (frånsett Skarabiskopen Paulus Pauli, död 1616).

Ovanstående ger anledning att sätta in denna norrländska kyrkostadga i ett rikskyrkligt sammanhang.

Uppsala Möte 1593 skapade en luthersk nationalkyrklig samling i vårt land. Denna utlöste ett omfattande arbete med folkuppfostran och folkundervisning på katekesens grund och en uppordning av gudstjänstlivet. Om det vittnar under 1600-talets första årtionden raden av utkommande sockenstadgor om kyrkotukten, stiftsstadgor, visitationsordningar och stifts-kyrkoordningar inom de olika stiftet. "Kyrkio Lagh brukatt aff gamle praepositis" står mitt i detta händelseförlopp som en provinsstadga för norrlandsdelen av det stora ärkestiftet, sannolikt en av de äldsta i den svenska kyrkan. Men denna norrlandsstadga har en särprägel, som bör uppmärksammas. Den är uppställd efter Dekalogen - tio Guds bud. Man observerar schemat vid en noggrann genomläsning. "Kyrko Lagh brukatt aff gamle praepositis" innehåller 82 stycken. Första budet består av styckena 1-6, andra budet 7-10, tredje budet 11-43, fjärde budet 44-51, femte budet 52-53, sjätte budet 54-67, sjunde budet 68-77, åttonde budet 78-79, nionde och tionde buden 80. Styckena 81-82 handlar om själavård - sockenbud och vådan av att "dö prästelös". En kyrkostadga för Skara stift från omkring 1615 har en liknande uppställning. Fullt genomförd är den endast i norrlandsstadgan.

Sven Hansson
TD, Prost emeritus.

KYRKIO LAGH
brukatt aff gamble praepositis.

1. Till thet första skola alla, och iü besynnerliga alla Fädher och Mödhrar, Husbönder och Matmödhrar och deras Barn och Husfolck, så i motgångh och medgångh, stadeliga hålla sigh intill Gudhj honom früchta, och honom allena tiena så som han thet sielff aff allom Mennijskiom högeligha kräfwer. Men hoo thet icke gör, uthan uthi motgångh, eller till att afwäria motgångh, brukar swartkonst och truldom eller rijdher till Blåkulla, brukar Sathans hielp till att göra och uthsända Bärer (som man thet kallar). Then samme skal sättias uthaff församlingen och slijta rijss för hela prosterijdt och gifwa Kyrkione Tuå Dr.
2. The som eliest Läffierij bruka, Läsa i salt, hempta gräss på högtijdsnätterna slijte rijss för hele Gället och gifwa Kyrkione En Dr. Sammaledess och the som sådana åtgerdh när androm sökia. The sättia icke sin förtröstningh på lefwandes Gudh, som allom rijkeliga giffwer all thing till att nyttia 1 Tim. 6.
3. Alla daghaväliare som hålla then ena dagen bättre än then andra, till att thet eller thet begynna och beställa, böte Kyrkione 1 Dr. Ty alla dagar ähro i sigh sielwe gode skapade aff Gudhj och haffwa inga olycka medh sigh, uthan ther så kan hända att then ena dagen warder oss mera olycksam än then andra, tå giffwe wij sielwe ther till orsaak medh våra synder.
4. Then som ther medh warder beslagen, i att han sin motgångh och olycka icke medh tolamodh uptager, uthan ther under harmas, och af otoligheet bannar Wederleken, watn, Eldh, Meniskiom, och skyller Diefulen lycka som Gudh icke altingh regärade skal förmanas till bättringh, hielper ej förmaningh, skall han slijta rijss för Kyrkiodörene.
5. Then som Lycka och medh gångh sigh sielfwan tillskriffwer, och icke Gudhj allena, hwilkom all välsignelse kommer aff, böte Kyrkione 1 Dr. eller slijte rijss i skriffte laget.
6. Then sigh sielf förer i wådha öfverdådeligh, antingen till kropp eller siäl, och således frestar Gudh, slijte rijss i skriffte laget, eller böte Kyrkione 1 Dr.
7. The som swäria sigh meen, sättias ifrån kyrkione, böte 2 Dr och slijte rijss för kyrkiodörene.
8. Desom fåfängeliga, onödde och af en ondh sedwana swäria och missbruka Guds H namn slijte rijss i skriffte laget eller böte 6 mkr.
9. The som medh skännande och bannande förplichta sigh till att hämpnas och göra androm skada, slijte rijss för kyrkiodören, eller löse sigh medh 2 Dr.
10. The som skämpa om Gudh och Hans H. ordh, slijte rijss i skriftelaget eller böte 6 mkr.
11. The husfädher och Husmödhrar som hwarken sielffwe morgon och afftonbidia och tacka Gudh, icke heller hålla sin barn och husfolck ther till, så och icke läsa till bords och från, såsom Gudsbefalningh och wår åliggiande nödh thet kräfwer, skal på sitt egit samweet böta 1 öre, eller miste ett mål medh fastande.
12. Then som under bönen sofwer, och i allmänlig nödh icke beder böthe 4 öre.

13. The som under bönen snarka, eller ser hijt och tijt effter them som uth eller in gå böthe 1/2 mk.
14. The som af en ond sedwana, eller af biterheet hemma i huset, eller annorstädes bannas, hålles ifrån Sacramentet, eller slijte rijss om the förmante icke afstå.
15. På alla Söndagar har Högtijdsdaghar, och Apostledaghar och Bönedaghar skola alla flitigt låta finna sigh till att höra Guds ordh i kyrkione, eller bötha then icke Lagha förfall hafr 1/2 mk, Son eller Dätter om the uthan laga förfall icke wilia komma till kyrkione böthe hwar the 2 öre. Sammaledes hwart legohion som för lättie och sielfswyrdigheet icke komma till kyrkion.
16. The som icke på alla stoorä högtijdhär ähre till kyrkion och ähre uthan Laga förfall böthe 1/2 Dr. Sammaledes then som Högtijden icke uthbijdar.
17. The som öfwer halfwa året uthan laga förfall ähre ifrån kyrkione böthe 1 Dr eller slijte rijss för kyrkiodörene. Öfwer fierdings år böthe 1/2 Dr och slijte rijss i skrifte laget.
18. The som bryte Helgedagarna, böthe hwar person hwar gång 1/2 mk och icke komme i kyrkion förr än bothen är uthgiffwen. Uthi helgedags brott skal icke allenast räknas otijdigt arbethe, widh hemmanet eller annorstäds förmiddagen, uthan och effter middagen, så att ingen skal dragha i skären, till qwarn, effter höö, och annat sådant för än solen går nider, uthan saak. Thets lijkes allahanda som håller någon ifrån kyrkione, draga i skären, till fiskerij om Lögerdags afftonen; Draga till stadhen och icke hinna tijt till predikan; till qwarn och bliffwa ther öfwer predikan; Draga nooth; Laggia skötär emot Helgedagen.
19. På Lögerdagen och Helgedags afftonar, skole alla gå tideligh widh midafftons tijdhi från arbete, och betänkia huru i weckone är till gängit, så att ther man finner sigh någhot (thet Gudh bätre ofta sker) aff Herrans budordh öfwerträdit haffwa, sådant hoss Gudh affbibia, lofwandes bätringh, tacka Gudh för framgången i wecko arbetet, och bidia att Herren wille thet wälsigna, och att Söndagsarbetet icke måå ofruchsamt bliffwa, hoo thet försummar, böthe hussbondhen 3 öre och legohionet 1 öre.
20. Sammalunda på Söndagar, eller hwadh helgedagar thet wara kan, skal man hafa helgedags öföningar förhänder medh Guds ordh, Christeligha böner och psalmer. Item förhöra och läsa för them som unga ähro och uthi the byar som någon finnes som läsa kan i Book, tå skole andra till honom sökia, och han förpflichtat wara läsa för them: Hoo thetta försummar böthe hwar husbonde för sit hus 3 öre, och then som för andra läsa kan, och icke wil 3 öre. Men ungdomen som icke will låtha lära sig, miste afftons måltiden then daghen.
21. På alla Söndaghar och Högtijds daghar, skola alla widh kyrkione, hemma eller annorstäds stadde, sigh wachta för trätor, banskap och slagsmål, ty ther igenom hwarda Guds Helge dagswerk tillbaka eller besmittade, och diefwulens werk i staden satte och brukade, ther medh och Herrans Hwilodagh Dieflenom till dienst förwanlat warder. Then ther medh beslagen bliffwer, skal detta straff finna (om träto medh banskap uthan slagsmål sker på kyrkiowallen) tå böthe 1/2 Dr hwar pärson, för förargelsens skull; fölier ther medh slagsmål till sår eller blodhuita böthe 1 Dr kyrkione eller slijte rijss. Men sker thet på bygdenne böthe 1 mk fölier slagsmål ther på böthe 1/2 Dr så många the kunna wara. Och thetta är alla öföwerheets rätt, Swerigis Lagh oförkränt.

22. The som på Helgedagar dubla om penningar eller annat till att winna böthe 1 mk för hwar gång, afståå the icke thermedh böthe 1 Dr eller slijte rijss
23. Then som om winteren icke will hielpa till att upwäga sine kyrkiowägar, tå stoort snöwäder är, eller warit haffwer böthe 1/2 mk för sigh sielff, och 1/2 mk för hwar thera som han sitter i wägh före, och samma wägh till kyrkio resa skola
24. The som till kyrkione ähre komne, och icke strax ingåå när tridie resan ringes, heller och ther inkomma och ther sofwa eller hafwa samtal, eller uthan orsaak uthgåå för än wällsignelsen sagt ähr, heller af sielfswäld hafua sine hattar eller hufwor på hufwudet medhan the ähro i Kyrkione, böthe 1 öre hwart her. Thet samma skal och then wederfaras som neka sig på att komma sent till kyrkio.
25. The som löpa uthaff kyrkione, tå thet heliga och dyrwärdige J. Christi lekamens och blods Sacramente uthskiffas, och i then måtten hafwer Sacramentet i föracht, skal bötha 1/2 mk för första resan, andra 1 mk. Och gör han thet oftare sättes ifrån kyrkione och slijte rijss, eller böthe 1 Dr.
26. Otijdigt ätande och Brennewijns drickande förän man går till kyrkio, skal afläggias, eller böthe then som giffwer 1/2 mk för hwar person, och then som widhtagher 2 öre.
27. Kommer någhor drucken till kyrkio, eller för ööl skul ähr bortho ifrån Kyrkione, böthe 1/2 Dr. Sammaledes then som giffwer, ty Gudstiensten kräfwer nychterheet.
28. Om någhor upkastar sin öfwerflödighet i Kyrkione, eller annor otucht gör i Kyrkione eller på kyrkiogården, böthe 6 mk och slijte rijss för kyrkiödörene.
29. The som till Sacramentet gåå willa, skola wäll wara betänckte, och der före måghe the låtha höra sin Chriftermål, tå böndagh är i veckone förre uth, eller wara wäl tideligh i Kyrkione till städs på then dagen the Sacramentet bruka welle, eller miste tiensten och böthe 2 öre.
30. The som icke wilia lära sin catechismum som nu medh flijt förstålles (gamalt folck undantagandes) skola för första åhret bötha 1 mk, för thet andra 2 mkr och för thet trijdie 3 mkr. Dröie the thermedh längre böthe 1 Dr hwart ähr, then icke haffwer penningar sättie huden till.
31. The som ungha ähro och icke ännu haffwer warit till Sacramentet, skola ther till intet låtne bliffwa, för än the alla Catechismi Stycker medh uttydningene lärt haffwer.
32. Efter stoort buller och oskick pläga komma af them som wilia gåå till skriff, besynnerliga på stoor Högtijder, hwilka sigh inträngia i stoorom hoopom på thet the sig fördölia måghe, mädhan the sin Catechismum icke lärtdt haffwa, eller någhon annan saak på sigh haffwa: Derföre skal icke mehra än 12 pärsoner på en gång skriffade warda, om flera sigh tilbiuda, och aff Prästenom bortwiste, icke affwijka, tå böthe 2 öre hwar thera: icke komma till Skrift förän bothen ähr uthgiffwen.
33. The Unga, skola ingalunda bortträngia the gamla, när the gåå till skriff, uthan skola serskild framkomma, ty medh them måtte serskild handlat warda, then ther emot gör, böthe 2 öre och bliffwer bortwijst.
34. Then aff lätfärdighet eller aflösningenes förachtelse, dristar sig oförhördt gåå till Sacramentet böthe 1/2 Dr.

35. Hoo som aff ogudhacktigheet öffwer itt helt åhr håller sikh ifrån Sacramentet böthe 1 Dr och sätties ifrån församlingene, såsom han sikh sielff ther ifrån eliest satt haffwer.
36. Leghofolck och unga personer skola icke gå till Skriffth och Sacramentet, uthan sine föräldrars och husbönders wetskap och loff, hoo ther till dristar sikh bliffwer affwist och böthe 4 öre.
37. Till att affskaffwa then lätfärdigheet och skrympterij som medh mången finnes uthi skrifftermålen och Sacramenthens bruk, hwilka obetänckt aff en blott sedwana sikh ther till begiffwa. Ty skola the som sikh för prästen skrifftha wele, först tillförne två skrifftermåler gor thaffwa, then förra sinom nästa (om någhon aff them kan förtörnät wara) then andra inför Gudh emoth wilken alla synder gorde warda, then och them allena straffa och förlåtha kan. Ther före skola the som sikh för prästerne skrifftha wele, på böndagan näst föråth, handla medh Gudh och sin nästa om nådh och wenskap. Eller om the för lagha förfall skull tå icke kunna till städs wara, på Söndagen tijdeligh, strax först gången ringt är, låtha finna sikh i kyrkione, på thet the thes beqwämligare lägenheet haffwa måge, till att förlijka sikh medh Gudh, och sådhan höra tröst aff Gudhs ord genom prästerna, hoo thet ej gör böthe 2 öre.
38. Then som oförlijkt stiäls fram och åhr stadder i oppenbara arghs och owenskap medh sin nästa, låtandes sin förtörnade nästa oförsonter, han skal bötha 3 mkr och slijta rijss i skriffte laget.
39. Alla skole uthi skriffte resone, war uthi sitt skrifftelagh till städs wara tå Prästerna skrifftha, efter Prästerna tå bäst tijdh haffwa till att förhöra them. Hoo thetta uthan laga förfall försummar, tå skal then som borta åhr bötha 1 mk och then som tillstäds och icke går fram till skriffth böthe 1 1/2 mkr.
40. Dricker någon på then dagen han har warit till Sacramentet så öffwerflödeligen att han upkastar, eller någhor annor tå bedriffwer böthe 1 Dr och slijte rijss för kyrkiodörene.
41. Then sedhwana som haffwer warit medh offrande på alla stoora högtijdher, effter hon haffwer skäl medh sikh, skal hon ännu hållas widh macht, dock så att icke någre fäh, som här till skedt åhr uthan hela menigheten, thet åhr, bonde, hustru, son, dåtter, och legohion, ingen undantagen, thet göra skal. Och på thet ther medh thes skickeligare till gåå måå, skal alt manfolc först framgå hwart, bänkelagh för sikh begynnandes i främste bänkiarna. Sammaledes quinfolcket fölias åth i hwart bänkelagh för sikh på thet man thes bätre förnimma måå, hwilka sikh draga undan offrandet, och the som intet åhre till städes på första och andra hugtjidsdagarna att offra the skole ther til förplichtade wara, på tridie och fierde dagarna, then här emot gör, böthe 2 öre.
42. Hwart fierde åhr skola kyrkiowärdarna wälias och skal theras embethe wara; först achta på kyrkiones och prästegårdhens bygningar, att ther uthi intet brista må, beställa wijn och oblater, sampt annat som till kyrkietiensten nötorftigt wara kan. Thes lijkest sampt medh Kyrkioherdanom hafwa omseende medh fattigha som liggia i soknestugone att medh them måtte tillbörligen tillgå, så att the icke frysa eller swälta, och ther öfwer klaga, sucka och ropa till Gudh. Item haffwa granna acht huru the ställa sig och tiena Gudh, och the ostysamma uthskiutha, men the spaka förfordra. Ithem haffwa synnerlig flijt medh kyrkiones korn, att ther medh måå tillbörligen handlat warda, så att kyrkione icke sker i någon måtto förnär. The skola och haffwa kyrkiones oblater och wijn i antwarningh och ther aff uthfåå hwad som kan göras behoff, och i rättan tijdh tillsäijia när thet kan fattas. Thes likes förvara och uthfåå (hwadh som kan göras behoff)

kyrkiones lius och alt annat som kyrkione tillkommer. Inkräfvia kyrkiones utståndande gäld, tiggia i kyrkione åth the fattigha. Tilsee om kyrkian medh låås och bommar förwarat ähr. Achta på klockornes kläp och swäng och annat, att icke någhon skadha sker (för alt thetta, om the flitige ähre) skola the haffwa hwar thera 1/2 Dr, men ähre the försummeligha, böthe hwar thera 1/2 mk.

43. Alla the som kunna kyrkione något skyldige wara skola lefwerära thet ifrån sig till Påska, eller böthe 1/2 Dr.
44. Alla unga piltar som beqwemme kunna wara till att läsa i book, skola stigha fram i kyrkian, och ther lära sigh läsa och siungha och hålla sigh tücheliga uthi alla Gudheligheet, som the i dopet uthloffwat haffwer, the som icke wilia fram stiga uthan hålla sigh tillbaka och göra skalckheet, skola föräldrarne slijta rijss uppå när the hem komma eller iu ingaledes giffwa them midagsmåltijdh. Men (om) föräldrarna thetta försummar, och icke hålla sin barn till christeligh tuchtan och Gudeligheet, uthan låtha dem löpa aff sitt eget sinne, böthe 1mk för hwar pilten, hwart åhr sådan the ähre blefwen 6 åhr gammal.
45. Så skola och sättias till synesmän, som sådana unga piltar i kyrkione achtar, och håller hwar och en fram till Bookena kastar up för them thet som siunges, och lærer them siunga, och hafwer acht på them att the icke stimma, eller sofwa under predicorna, och näpser them thå the bryta, och hafr ther före (om han flitigher ähr) till lön om åhret 1/2 Dr.
46. Finnes några som ähre treske och olydige, och giffwa honom snöpeligh ordh som them föreståå skal, eller andsäyia honom, tå skola the samma mista huden i skriffte laget.
47. Hwar och en husfadher, skall hafwa acht på sitt folck, och på sin barn, och om the uthi sitt lefwerne bryta någhot, tå skola the straffa them effter som saaken är till, eller böthe för them.
48. Föräldrarna skola sigh granneligen wachta, att the uthi sine barns aghande eller straffande icke bruka banskap, ty ther igenom warder barnen mehr förwerrade än förbättrade, bidie Gudh för them, gåå them före medh godh exempel wore fast nyttigare.
49. The barn som ähre treske emot sina föräldrar och swärefolck, och giff them honisk ord, eller i theras ålderdom icke tillbörligen skiöta them, skola slijta rijss för kyrkiödorene och böthe 6 mkr men slåå the eller stötha them, bötha 2 Dr och slita rijss i hela proosterijt.
50. The som ähre kompne till lagha ålder, och förlofwa sigh föräldromen owitterligh uthi ächtenskap, eller emot föräldrarnas wylie böthe 1 Dr och förloffningen gälle intet medh mindreföräldrarna henne sedhan gilla och samtyckia wilia.
51. Samma Lagh wari och sagt föräldromen, som uthan skälig orsaak wilia antingen truga sin barn till att hålla ächtenskap medh them the ingalunda wilia, eller neka them, för sine hemman och arbete skul, them the med hährom begära och effter annors godha råd och samtyckie synas lyckeligit wara.
52. The som uthi långligh träto liggia och icke wilia låta förlijka sigh, och ingen förlijkningh hålla, tåå han gort warder, böthe 1 Dr och sättias ifrån församlingene, till dess bätringh och böter uthloffade ähro.

53. The som alltijdh kiffwa och träta och banskap bruka på sina grannar, och andra som the haffwa omgånge medh, skola förmanas till bätringh. Men afstå the icke, böte 1 mk för hwar gång the ther medh beslagne warda.
54. The quinnor som sig htwe mansom förloffwa, tå gånge then senare tillbaka, om eliest then förra lagligen sked ähr, och kyrkian tager thet uthi then senare utgiffwit är, och quinnan slijte rijss.
55. Thet samme wari sagt om the män som witterligha sina gåfwor uthi ens annars niderläggia, thet är, de skole mista gåffworna och annat tokkit ther till bötha kyrkione, och slijta rijss eller lössa sikh ther ifrån medh een Dalr.
56. Effter thet än offta mykit buller kommer af olagligh trolofningar, ther föreskola her effter inga trolofningar ske, medh mindre thet först prästen kunnigt är, hoo ther emot gör böte 1 mk och komme icke samman för än bothen uthgiffwin ähr.
57. The som lagliga troloffwade ähre, haffwa icke loff samman wistas, och sängelagh hålla, för än kyrkiones wixel åkommen ähr, Hoo thet göre uthan kyrkiones minne, böthe 1 Dr. Men ähr ther till någon orsaak, att han loff får, tå giffue 1/2 Dr.
58. The som loff haffwa sängelagh hålla, och sähdan dröije länge medh wixlen, böthe 1/2 Dr hwart ähr. Men dröije the öffwer 3 ähr böte 1 Dr, och komme icke in i kyrkian förre än bothen uthgången ähr.
59. Om några medh skylskap förbundne, såsom oskylle, samankomma, och thet sädhan sport warder, at the skylle ähro, så skola the slijta rijss för kyrkiodörene, om thet haffwer them witteligit warit, för thet the sanningena i tijdh icke bekändt haffwa, och ther till bötha 6 mkr för skylskapen, haffwär thet warit them owitterlighit, tå böthe allenast för skylskapen, och undslippe rijset.
60. Sammalunda om någhor warder kallat till at wittna om skylskap, och han vättandes falskeligen räknar lederna eller eliest weet och icke bekänner sanningarne, androm till wilies, stånde lijka straff medh them som han medh sina lögn hielpa wille.
61. The som i bolelij falla, skal then som mans pärson ähr, bötha kyrkione 1 Dr och qwinnone 1/2 Dr om de första gången sig försedt hafa, och ähr hon aff mannenom ther till lockat. Men hafwer hon till förne bolat, eller selff rätat mannen ther till. Tå miste hudhen och böthe 1/2 Dr. Huden för bolelij, och penningarne för skamlösheeten.
62. Horkarlaroch horor skola slijta rijss för kyrkiodörene, och bötha en dalr eller böthe 2 Dr och undslippe rijset.
63. The qwinnor som sikh till ächtenskapet begiffwa willia, och komma till kyrkiones wixlo, skola sikh förhålla som häreffter fölier: Haffwa the till förne warit lösa konor tå haffwa på huffudhom wixlo dagen en qwinne mösse. Haffwa the wari änkiör, och sikh ährliga stält, tå hafwi kopröniker eller dook: Men ähr hooss them något lösachtigt befunnet, så hafwi the effter prydhningena som andra lösa konor: The qwinnes personer som för jungfruer ähre håldne, och låtha sikh aff sine trolofwade män förkränkia, och thet för wixlen kunnigt ähr, the miste alla krantsprydningerna hwilke mödommen allena widhkommer, och haffwa i then stadhen ährliga änkiörs hufudbonat kappröniko eller dook, efter thet aff hennes man skedt ähr, och böthe 1/2 Dr, effter the sin krants i förtijdh försedh haffwa. Men the som jungfrudomen in till wixlona behålla, så att thet

icke annars witterligit ähr haffui 2 eller 3 krantzar, dock om the sähdan för altaret eller framdeles, annorledes sport warder tå böthe 1/2 Dr, att the på sikh lugit haffwer.

64. Widh Döpelsen skal ingen warda tillåten stå faddere, som uppenbar ogudachtigh ähr, såsom horkarl, tiuff, bolare, Guds ords förachtare, drucken (så länge the ingen bättring gort haffwer) icke heller the som ähro aff falsk religion, ty thet ähr döpelsen en wanähra. Om barnsens föräldrar någhon sådan witterlighen kallar, böthe 2 mkr. Sammaledes then som weet sikh sådhan wara om han sikh ther till begifwer, böthe 2 mkr. Och om prästen en sådana witterligen tillåther böthe 1 Dr.
65. The ächta qwinnor som ähro tredske emot sine män och aff them icke wilia regere sikh, skola förmanas till bättringh, Men om the ingen bättringh göra, skola the slijta rijss i sitt skriffte lagh i socknene, eller (om thet icke hielper) för kyrkiodörene.
66. Thet samma straff skola och the ächta männ undergåå, som sitt regemente öfwer sina hustrud uthan beskeed och förnufft, medh idkosam banskap och tyrani föra, eller löse sikh ther ifrån med 6 mkr.
67. Om någor ächta giff, för osämio skull aff otoligheet rymmer ifrån sin make och öffwergiffwer honom, han skal antingen begiffwa sig till honom igen, eller ståå thet straff som till förne om horkarlar eller horkonor förmält ähr. Ty medh sådana giffwer han sinom ächta maka och sikh sielffwom tillfälle till att göra hoor.
68. Om någhon öfwermagi och omyndiger warder beslagen medh tiuffwerij så miste hudena hemma, ther grannarna skola wara witne till, och om husbonden eller föräldrane thet icke göra wille, så böthe 1/2 Dr.
69. The som medh lockande eller túbbande framägger någhon till att ståla, han stånde lijka straff medh honom. Men then som allenast gömer tiuffnaden, och ther medh intet hafwer beställa, och icke är husbonden eller målsman, han stånde halff straff.
70. Om föräldrane eller husbonden gömer någon tiuffnad å sin barn eller tienstefolck, hwilka them bör på ämbethens wägnar straffa, the skola ståå dubelt straff. Böthe 1 Dr för thet the gömbde keuffnaden, och slijte rijss för thet the på ämbethsens wägnar icke hafwa sådant straffa.
71. Om någor köpslagar medh annors mans barn och legofolck, föräldromen och husbondomen owitterligit, bäre igän thet han köpt haffwer, och miste thet han uthgaff, böthe kyrkione 1 Dr eller slijte rijss.
72. Om någhor weet någon saak medh androm som böör uppenbaras och straffas, och döl thet, han skal böta 1/4 parten emot honom, för thet han han haffwer medh sitt döliande styrt honom uthi hans syndh.
73. The som falskeliga handla medh tionden, antingen förbyta eller förkorta henne skole slijta rijss för kyrkiodörena, och böthe 6 mkr och opfylla thet som försnillat ähr.
74. The som af wanrychte låtha tieoden förderfwas, skola opfylla skadan, och böthe 2 mkr och the som henne hwart ähr icke i rättan tijdh framföre böthe 1 mk.
75. The som falskt och ogilt mynt offra, böthe 1 mk.

76. Effter många nu klaga sigh öffwer thet tiuffwerij som skeer på roffwor, föregiffwandes sigh nödgas för den skull öfuergifua sådana whåån, derföre skole sådana rofur tiufwar (ther the uppenbarade bliffwa) mista sin hudh i skriffte laget, eller böthe 3 mkr. Och på thet att sådana tiufuerij måå thes bätre förtagit bliffwa, tå skal hwar och en bonde haffwa sin egen rofsädh, på thet att när the haffwa sielffua sådant hemma, måghe thes mindre orsaak haffwa att stiåla sådant aff androm; och therföre skal then bonde som icke hafr åhrligen sin ågen roffsådth hemma, böthe 1/2 mk.
77. Det Skepsfolck som sökia till andra orter, att förbyta sigh spanmål, och annor nötorfft till Höst eller Whår medh sin helso och behåll hem komma skole wara förplichtat Gudj till åhro, och Församlingen till Tacksamheet, för thet hon haffwer bidit för them uthi theras frånwarå, att giffwa Kyrkio och the fattigha någhot hwar gången aff hwart Skepslagh hwilket strax aff predikostolen skal kundgort warda, them till tacksåijelse som thet göra, hoo thet försummar böthe 1/2 Dr, på hwilka kyrkiowerdarna påfordra skole.
78. Om någhor beliuger sin nästa och lägger honom thet till som hans heder och åhra angår, och han icke bewijsat, tå böthe 1 Dr och slijte rijss, om then belogne icke bedher för honom.
79. Thet samma straff skole the undergåå, som giffwer sinom nästa obeqwåmligh nampn, så som och the som medh försmådelige wijssor sådant uträtta.
80. Om någhor tubbar ifrån sinom nästa hans legohion och giffwer (husbondenom owitterlig) fästepenning för Hubertis messo dagh, hör kyrkione fästepenning, och then miste Legohionet som legde, och the sigh lejja lät böte 1/2 mk.
81. Om någhor bliffwer siuk i någrom by, och haffwer prästen behoff, och lägenheet till att kalla honom, och utaff ogudhachtigheet och föracht icke will. Och dör så ther uthi, tå skal för hans lijck när the till kyrkione komma hwarken ringt eller läsit warda.
82. Om någhor siuker begärer och låther kalla prästen, och the honom kalla skole antingen för egne årender skull försummat eller skiuta in på helgen, tå prästen skal wara widh kyrkion, eller uthi förefallet ställe (undantagandes ther någor medh hastigh siukdom betagen warder) och then siuke dör så prästlös. Tå skal han som thet försummatt haffwer bötha 1 Dr eller slijta rijss. Försummar och prästen sigh, ther honom i rättan tijdh tillsagt warder, ståndi samma Lagh.

URKUNDEN

---

1. **KYRKIO LAGH brukatt aff gamle praepositis.** Utg. av Sven Hansson. 1987. Pris: 20 kr.
2. **1812 ÅRS UPPFOSTRINGSKOMMITTÉS ENKÄT.** Svaren från landsförsamlingarna i Ångermanland. Utg. av Daniel Lindmark. 1987. Pris: 30 kr.
3. **1812 ÅRS UPPFOSTRINGSKOMMITTÉS ENKÄT.** Svaren från landsförsamlingarna i Västerbotten. Utg. av Daniel Lindmark. 1987. Pris: 30 kr.
4. **1812 ÅRS UPPFOSTRINGSKOMMITTÉS ENKÄT.** Svaren från landsförsamlingarna i Medelpad. Utg. av Daniel Lindmark. 1987. Pris: 30 kr.
5. **1812 ÅRS UPPFOSTRINGSKOMMITTÉS ENKÄT.** Svaren från landsförsamlingarna i Jämtland-Härjedalen. Utg. av Daniel Lindmark. 1988. Pris: 30 kr.
6. **1812 ÅRS UPPFOSTRINGSKOMMITTÉS ENKÄT.** Svaren från trivial- och stadsskolorna i Västerbotten. Utg. av Daniel Lindmark. 1988. Pris: 30 kr.
7. **Ludvig Bergström: ANTECKNINGAR FRÅN MISSIONSRESAN BLAND TÄRNA OCH SORSELE LAPPAR SOMMAREN 1880.** Utg. av Karin Snellman. 1988. Pris: 40 kr.
8. **1812 ÅRS UPPFOSTRINGSKOMMITTÉS ENKÄT.** Svaren från lappmarksförsamlingarna. Utg. av Daniel Lindmark. 1988. Pris: 30 kr.
9. **Walter Gustafsson: UTDRAG UR DAGBOKSANTECKNINGAR GJORDA UNDER EN FÄRD I LAPPLAND SOMMAREN 1880.** Utg. av Karin Snellman. 1989. Pris: 40 kr.
10. **Israel Lindahl: BESKRIVNING ÖVER UMEÅ SOCKEN OCH UMEÅ STAD ÅR 1771.** Utg. av Margit Wennstedt & Karin Snellman. 1989. Pris: 50 kr.
11. **N.A. Konstantinov & V.J. Struminskij: KORT ÖVERSIKT ÖVER DEN ELEMENTÄRA UNDERVISNINGEN I RYSSLAND.** Moskva 1953. Övers. (15-1600-talen) och utg. av Margareta Attius Sohlman. 1989. Pris: 30 kr.
12. **Johan Anders Linder: BESKRIFNING ÖFVER UME SOCKEN OCH STAD I WESTERBOTTENS LÄN OCH FÖRSTA FÖGDERIET. 1857.** Utg. av Karin Snellman. 1990. Pris: 50 kr.
13. **Peter Fjellstedt: RESEBERÄTTELSE FRÅN LAPPLAND 1857.** Med inledning och bibliografi av Carl F. Hallencreutz Utg. av Karin Snellman. 1990. Pris: 50 kr.
14. **Fredrika Linder: DAGBOK ÖFVER MIN RESA FRÅN FÖDELSEBYGDEN TILL WESTERBOTTEN OCH NORSJÖ ÅR 1814.** Utg. av Karin Snellman. 1991. Pris: 50 kr.
15. **Samuel Liljeblad: DIARIUM FÖR EN LAPPSK RESA.** Anträdd d. 29 Maji 1788. Utg. av Karin Snellman & Margit Wennstedt. 1994. Pris: 60 kr.

16. **Helge Dahlstedt: MÅLAREN PELLE MOLIN.** Utg. av Carl-Henrik Berg, 1996.
Pris: 40 kr.